

«სათქმელი ბევრი მაქვს, მაგრამ პირი წყლითა მაქვს ხავეს» - ა, ხიოდა თვენი ჩუმი საქმეც გსება. ცხლვრება გორვრეობითა ტრიალებს და ყოველ დღეს ახალი მოვლენა...

«მეგობრებო, თქვენს წინამძღოლდობამ კი ქართველი ხალხი უნებელს უფხვრულში გადაუშასა».

«ახი წლის მონოკით დაუვრდომილი, ეროვნულ შგენება დაკარგული ხალხი ადვილი მსხვერპლი შეიქმნა თქვენს ცრუ-დაპირვებათა და მართლაც ბრმად გამოყვით: «წყლ წადებული ხავეს გვიდგობდა» - ა. მაგრამ დღეს ქართველი ხალხი ის აღარაა, რომელსაც უფრდინა და ფ. მახარაძე იხე უსახდვრდდა სწამდა, როგორც იხებს თავისი ვაჩილა...

«მეგობრებო, თქვენს წინამძღოლდობამ კი ქართველი ხალხი უნებელს უფხვრულში გადაუშასა».

მეორე ინტერნაციონალი დაიბრუნა და დაინერგა. გერმანელი სოციალ დემოკრატების მიერ დარაზული დროი იცოცნი მუშა ერთ დღეს, თავისი საუკეთესო რელიგიები ერთად...

თელი ანდაზა მაქვს მათა: «სიტყვა მართალი კაცს არც უნდა მღვწინდებს, არც უნდა ეწყინოს» - ა. მაშ დავუბრუნდეთ მენშევიკების სიბრძნეებსა, მე მათი გენების სიბრძნევედ მოგახსენებთ...

შ ა შ ი ლ ი

ქაზად-ბეგის სიკვდილის შემდეგ დაღესტანში ცოტაოდენი უთანხმოება ჩამოვარდა. ეს ხდება პირველობის ნიადაგზედ...

მან მაშინადვე შეკრიბა ჯარები და შეესია ხუნძახს, ჰამხად-ბეგის მოკლის სამაგიეროს გადახდისათვის. შეიპყრო პახუ-ბიკეს ერთად ერდი შეილი, რომელიც იყო მემკვიდრე ხანისა...

«აქამდე ავარელები ისევ რუსებს ემხრობიან. მათ მიმართეს რუსებს და სთხოვეს ახალი ხანი დაენიშნათ პათვისი. მაგრამ როცა გაიგეს, როდ ყოფილი ხანის ერთადერთი ძმა, რომელიც აქამდე ცოცხალი ეგულებოდათ (ბულაჩ-ხანი), ისიც მოუკლვეთ მპურიდებს, მოიწვევენ რუსებს.»

«აქამდე ავარელები ისევ რუსებს ემხრობიან. მათ მიმართეს რუსებს და სთხოვეს ახალი ხანი დაენიშნათ პათვისი. მაგრამ როცა გაიგეს, როდ ყოფილი ხანის ერთადერთი ძმა, რომელიც აქამდე ცოცხალი ეგულებოდათ (ბულაჩ-ხანი), ისიც მოუკლვეთ მპურიდებს, მოიწვევენ რუსებს.»

მის სამოქალაქო და სამხედრო მოწვევების დახასიათებზედ გადავიდეთ, ცოტა ხანს შევჩრდებით მისი პიროვნების აღწერაზედ.

ტან აყრილი, თეთრი ჩოხით, ფარზე ჩალმით; შავი წვერულვაშითა; შეხრილი წარბები ვით ცეცხლ მფრქვეველი მთა, მის ქვეშ მოუღვარე ცეცხლებრივი თვლები. სახე ცივი, მიუკარები, გამოხედვა მისტიური და შთამოგონებელი, დაუნდობელი, მაგრამ გულკეთილიც. მის სახეს ამკობდა მტკიცე გადაწყვეტილების იერი. ერთის სიტყვით ის იყო დაბადებული დიდი საქმისათვის.

«შამილი დაიბადა სოფ. გიმრში 1797 წ. ახლოს. ის იყო შვილი ავარიის თავადის დონდუ-მამაქოძის. ღირსეული მოწაფე ყაზი-მულასი. იყო ფრიად განათლებული კაცი. იცოდა არაბული და სპარსული ლიტერატურა, წიგნწერება. მას მოხიბლული ჰყავდა მთა თავისი მჭერმეტყველებით. ხმა, ხან დინჯი, ხან მჭექარე, მაგრამ დამაჯერებელი. წინსიტიყვა კლდეს აპობდა. ის იყო არა მარტო სულიერი გმირი, არამედ ფიზიკურიც. ყოველ ბრძოლაში იჩენდა არა ჩვეულებრივ სივაჟაკეს. მაგალითად, ახულგოს ბრძოლაში ორი ტყვიით დაჭრილი შამილი ეცემა ყაზი-მულას ფეხებთან.

«მთიელებმა დაიტყვეს მკვდარი შამილი, მათი გმირი. მაგრამ ნახეთ ბედის წერა; რამდენიმე დღის შემდეგ ის განკურნებული უბრუნდება ბრძოლის ველს, მგლობრებს და უჩვენებს მკვრელში ორ ჭრილობას. ამ დროს მთიელებმა შესძახეს: ალლაჰა შამილი აღადგინა მკვდრეთით, რომ დაამარცხოს ცოცხალი» - ა. 1)

«მრავალი გმირული ეპიზოდებით სავსეა შამილის ცხოვრება. ის იყო სრულყოფილი ტიპი. განაგებდა რაღაც მანქანებით, მასში შემოეკრიბა ყველა კარგი თვისება. მასში სდულდა გმირული სულის შადრევანი. მასში ჰყავდა ისლამური რელიგიის რწმენის მინდერები და ის მისტიური გატაცებით მიილტოდა ხილვად ამ ქვეყნიურ დეთაებისა.

«შამილი იყო ერთადერთი ძალა, განსახიერება მთელი კავკასიის ფოლადისებური, მკლავ გაუტეხელი სულისა. ის იყო მიუვალი გენია, ვით მისი საქმობლო მთები; მან თითქმის შექმნა ერთი მღიერი კავკასიის სამეფო: ჩეჩენეთის, დაღესტნის, ჩეჩქელების, ყაბარდოს, დიდოს და სხვა თემთან. თავისუფლების მოყვარული რაინდობა მთისა ერთხმად მიხედვდა თავის ბელადს და იხოცებოდა რუსის ციხეთა კედლებთან.»

«შამილი ასულდგმულვებდა მთიელებს. მისი შთამოგონებელი ყოილი სიამაყის ფრთებს ასხამდა ქედმოუხრელ მთიელებს. მითა და რუსების ზიზღით შებყრობილი მთის ხალხი უსმენდა შამილს ისე, როგორც დეთაებს. ხალხი მიყვებოდა მას ისე, როგორც არაბები პირველ ხალიფებს.

«შამილი ყველაფერს მაგალითით უჩვენებდა ხალხს. ის იყო დიდი მორწმუნე და ეწყოდა წმიდა ცხოვრებას. ძალიან ხშირად ის ატოვებდა ბოლშე თავის მხლებლებს, მონახავდა საღილატ მიუვალ გამოქვაბულს და იქ დიდხანს ღოცულობდა. ასე ატარებდა ის მარხვაშიც. მისი საღი კლდისებური ნების-ყოფისა და გმირული სულის გვერდით ხარობდა სულიერი სინაზისა და გულწრფილობის ყველიც.

«შამილის ზოგიერთ ამგვარ ხასიათების გაშუქებისათვის მოვიყვანეთ მისი ცხოვრებითგან ერთ ფრიად დრამატულ ეპიზოდს.

«როდესაც სოფ. დარგოს შემოჰკრეს, შევიწროებული ჩეჩენები მოისურვებენ ჩაჰბარდენ რუსებს. მაგრამ რომ არ განარისხონ შამილი, ამისთვის გადასწყვიტეს, გაუზგავნონ მას რჩეული პირები ნებართვისათვის. შამილთან მისვლა ვერაინ გაბედა. ბოლოს ხალხმა შამილის დედას ჩაანდო ეს საქმე, იცოდენ რა, რომ შამილი თავისი დედის ერთი უდიდესი მოსიყვარულე და პატივისცემული იყო. დედა ეახლა მოწიწებით შვილს. დედამ გადასცა შვილს ეს საშინელი ამბავი. შამილი მოიღრუბლა როგორც დამე... და არაფერი არ უპასუხა... მან განაცხადა, რომ ის ჩაიკეტება მეჩეთში სალოცვად მანამ, სანამ ღმერთი ნებას არ მისცემს გასვლისა. ეს იყო დარგოში. აულის მცხოვრებნიც შეკრბენ მეჩეთის გარშემო, ღოცულობდენ მხურვალედ და ელოდენ იმამის გამოვლას.

«სამი დღე და დამე მარხულობდა და ღოცულობდა შამილი მეჩეთში. სამ დღე-ღამევე ხალხიც არ დაშლილა და ელოდა მას. ამის შემდეგ იღება მეჩეთის კარები, შამილი იმამის ჩალმით თავზედ, ფერლაკარგული, მაგრამ მრისხანე სახით და თვალეში ცრემლ მორეული წარსდგება ხალხის წინ.

«სრული სიწყინარე ჩამოვარდება ირგვლივ. ხალხი ელის იმამის სიტყვებს. იმამი ბრძანებს მოიყვანონ მის წინ მისი დედა. მოჰყავთ ხანუმი ფერ დაკარგული. შამილი აცხადებს: «მუსულმანებო! დიდმა წინასწარმეტყველმა მაპატივა მიბრძანა მე, მივაყენო სასტიკი გვემა მას, ვინც პირველად მამცნო მე სამარცხენო განზრახვა, ჩეჩენთა გიაურებისადმი ჩაბარებისა...»

2) აქტები ტ. VIII გვ. 590. 3) იქვე — გვ. 591 (ახლან-ბეგის შემდეგ კი ხანობას იღებს მისი უფროსი შვილი ნუცალაძე).

